

Tárcáink

Pénteken:

Pajzs Elemér: Kis fehér színésznb.

Szombaton:

Brandes György: Francia m. llárdok
Oroszországban

Deárdnap:

Hatvany Lajos: „Szegény emberek”
és „Árva lányok”.

Magyar találmány magyar sorsa

Irta: Siklóssy László

Az Urnak 1809. esztendejében csak nem akart vége szakadni a háborúnak s a hadi bonyodalmakból valami rózsás kibontakozást aligha várhattak eleink. Napoleon már Bécsen is tuljárt s a francia katonaság megszállta a határszéli magyar megyéket. Holics is, a királyi kastélylyal s az udvari majolika-gyárral, francia kézre került. A majolika-gyárban üres formákon, gazdátlan szerszámokon kívül mit sem találtak a franciák. A személyzet szerteszedt. Mayer Albert, a gyár főigazgatója is elment oda, ahová a többi bécsi nagyurakat csábitotta a biztonság s a jobb ellátás: Magyarországra. Tetszetős titulus is akadt: tanulmányutat tesz az országban. A franciák juttatták eszébe, hogy Magyarországnak Holicson kívül is van keramikai ipara, amelyet érdemes tanulmányozni. Mayer nyakába vette az országot. Elment Tatába, Budára, Egerbe, Kassára, ahol mindenütt virág-

zó majolikagyárat talál. Jelentéseiben nem győzi őket dicsérni. Imponált neki, hogy ezek a gyárak minden hatósági támogatás nélkül pompásan megállják helyüket. Egy dolog nem fért a fejébe: „nem értem, jelenti, honnan veszik ezek a gyárak az ónt és az ólmot”.

Tudvalevőleg az ónnak és az ólomnak fontos szerepe van a keramikában. A likacsos alapanyagot, a kiegészítő agyagot, ugyanis mázzal kell bevonni, hogy az agyag nyílásait betömje; így nem eresztí át az edény a vizet és jobban dacol a tűz erejével. A máz készítéséhez pedig ón és ólom szükséges, mert a máz nem egyéb, mint homok keveréke *geléttel*, ahogyan a magyar fazekas az ón és ólom oxidjait nevezi.

A háboruban azonban eltűnt az ón és az ólom. A bányák jelentékeny része az ellenség kezére került, ami pedig egyébként elő volt teremthető, azt a hadvezetés sietett hadi célokra felhasználni.

Mayernek élénk emlékezetében volt, hogy hasonló nehézségek miatt a takarékos és türelmetlen Ferenc császár egyszer már beakarta szüntetni a holicsi majolika-gyártást s helyette inkább gyapjuposztógyárat akart berendezni Holicsban, amelyet az ottani királyi juhtenyésztés mintegy predestinált volna erre a célra. Háboruban, ez volt az uralkodó véleménye, inkább kell a posztó, mint a törékeny cserép. Mayer azonban nem osztozott ebben; ő végre is keramikai szakember volt és nem szivesen látta volna, hogyha a holicsi gyár, amely neki hatáskört és udvari tanácsosi címet szerzett, szomorú véget ért volna.

Mert szomorú és szégyenletes lett volna

a bukás ugyanakkor, amikor Magyarországon saját erejükől vígan dolgoztak a gyárak. Ott volt például a Kuny Domokosé a Krisztinavárosban. Mert neki nem volt szüksége ónra és ólomra. Esztendőkön át való kísérletezéssel sikerült megoldania a problémát, amelyen annyi szobatudós hiába törte fejét: az óntól és ólomtól-mentes máz kérdését. A titok birtokában fölényesen mosolyoghatott ő, a kérés tenyerü iparos, akkor, amikor Mayer, az előkelő udvari tanácsos, a fayencegyártás jövőjén aggосkodott. Vele természetesen nem közölte a titkot, amelybe valakit mégis beavatótt. Gróf Brunswick József ott lakott a Krisztinavárosban, Kuny közelében. Gallériájának és természetrajzi gyűjteményének csodájára jártak az emberek, mert köztudomásu volt, hogy a gróf épp úgy gyönyörködik a reneszánsz-festők műveiben, mint amily szenvedélyesen merül el kémiai kísérletekben. Kuny előtte feltárta helyzetét: ötvenöt évet töltött el szakadatlan munkában és fáradtnak érzi magát; nem panaszkodik a sors ellen, de nyugalomra vágyik; találmányának legalább is van annyi értéke, amennyi az ő öreg napjainak békét biztosíthat. Egyben arra kérte a gróft, hogyha maga is, mint szakember, meggyőződik a találmány jóságáról és hasznavehetőségéről, nagyobb összegű kölcsönnel mentesítse őt az átmeneti gondoktól.

Brunswick jóakarattal hallgatta szomzédját és érdeklődéssel nézte az elébe tett edényeket. Szakértő szeme azonnal látta, hogy Kuny más nyomon halad, mint az előző kísérletezők, akik fritt-üveggel próbálták helyettesíteni az ón és az ólomtartalmu mázat. Biztosította Kunyt jóakarataról és titoktartá-